

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Богач Ірина

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Іванців О. В.

ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ В ІТ-ГАЛУЗІ

У статті розглянуто способи та методи перекладу англomовних текстів у сфері ІТ, а також проаналізовано особливості застосування калькування, транскодування та описового перекладу як основних методів відтворення англomовного тексту українською мовою.

Ключові слова: *текст, фахова мова, комп'ютерна термінологія, калькування, транскодування, описовий переклад.*

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь інформаційних технологій стрімко розвивається, що спричиняє появу значної кількості нових термінів. Переклад текстів на відповідну тематику вимагає цілісного розуміння питання, тому навіть глибоке вивчення окремої термінології не завжди приведе до необхідного результату. Важливим є відтворення тексту як цілісної одиниці, з урахуванням усіх нюансів теми. Значна кількість фахових текстів так чи інакше містить термінологію сфери інформаційних технологій, вже не кажучи про саму ІТ-галузь. Саме тому важливо усвідомлювати необхідність бути добре обізнаним у комп'ютерній сфері та відповідній лексиці, адже часто саме вона стає основною у процесі створення фахового тексту.

Метою статті є визначення особливостей англomовних фахових текстів галузі інформаційних технологій та методів їх перекладу на українську мову.

Проблема перекладу англomовних фахових текстів у галузі інформаційних технологій вивчалася Д. Пшеничною, І. Кучманом, М. Ковалем. Незважаючи на доволі широке коло досліджень цієї теми, швидкий темп розвитку сфери ІТ постійно ставить перед перекладачами нові завдання. Саме тому питання правильності, цілісності та повноти у процес відтворення комп'ютерних термінів та текстів досі залишається відкритим для подальшого вивчення.

Для повної передачі поняття оригіналу слід не лише знаходити в мові перекладу адекватні терміни та відповідні лексичні одиниці, але й відбирати необхідні граматичні форми й стилістичні чинники. З іншого боку, слід погодитися з думкою про те, що в процесі літературного перекладу творча діяльність проступає значно дієвіше, ніж при перекладі з фахової мови. Вся річ у тім, що на передньому плані в літературному перекладі перебувають особливості витвору мистецтва, єдність образного мислення та мистецького мовлення у вихідній мові, в той час як фаховий переклад має на меті точну передачу інформації [1].

Спочатку вивчення фахових мов стосувалося виключно професійно орієнтованої лексики, що наразі виокремилася в окрему галузь – термінознавство, предметом вивчення якого є утворення і практичне вживання термінології. Згодом лінгвісти

зацікавилися також синтаксисом та композиційно-структурними ознаками фахових (зокрема технічних) текстів. Проте зараз з'явилася тенденція розглядати фахові мови в їх цілісності, звертаючи увагу на комунікативно-функціональні особливості спілкування в межах певного фаху, і враховувати зв'язок тих мовних засобів, які забезпечують комунікацію між спеціалістами, що працюють у певній сфері професійної діяльності, а також вживаються при їх контакті з людьми, які не є фахівцями в цій сфері, та з метою популяризації фахової інформації серед неспеціалістів.

Фахова мова – середовище народження й розвитку термінології. Як зазначає Т. Кияк, «терміносистеми слід досліджувати лише в руслі їхньої функціональної ваги в контексті, власне, фахових мов» [2]. Вона існує не як самостійна форма вияву мови, а актуалізується у фахових текстах, які, окрім шару фаховомовного, містять завжди і загальномовні елементи.

У лінгвістичній літературі виділено такі ознаки фахової мови:

- тісний зв'язок з певною науковою галуззю;
- специфічний набір мовних одиниць;
- вибір та використання мовних структур загальноживаної лексики в межах фахової мови;
- дотримання норм літературної мови на рівні морфології, лексики, синтаксису й організації тексту;
- міжрегіональний характер фахових мов;
- наявність писемної та усної форм.

В українському мовознавстві відомі різні погляди на сутність поняття «фахова лексика». Деякі вчені вважають, що спеціальну (фахову) лексику є підстави ототожнювати з термінологією, інші – розмежовують фахове мовлення та термінологію [3].

Задля вірного тлумачення та перекладу будь-якого фахового терміна, зокрема комп'ютерного, необхідно знати семантичні особливості, які відрізняють його від загальноживаних слів, особливості контекстуального функціонування цієї одиниці. Важливе значення має і розуміння особливостей його структури.

Комп'ютерна лексика англійської мови має специфічні особливості. Одна з них – притаманність окремим термінам образності. Хоча в цілому науково-технічні терміни характеризуються стилістичною нейтральністю, окремі комп'ютерні терміни мають яскраво виражений відтінок образності, наприклад, термін *mouse*, що позначає устрій для регуляції пересування курсору, зовні дійсно нагадує мишу, а назва програми *Windows* базується на схожості принципу надання інформації у вигляді вікон на дисплеї комп'ютера.

Основною вимогою до перекладу англійськомовних термінів є повне збереження їх семантичного наповнення. Український еквівалент, функціонуючи у певній фаховій мові також є терміном, а отже повинен відповідати основним характеристикам терміна, до яких, як наголошує Т.Р. Кияк, відносяться: відсутність синонімії в одній галузі, обмеження багатозначності, точність і повнота терміна, відсутність експресивності, евфонія, оптимальний рівень інтернаціоналізації та, особливо, вмотивованість термінів, яка є актом відображення однієї або багатьох ознак предметів у його назві засобами мови, показником «виправданості» найменування [2]. Займаючи певне місце в термінологічній структурі української мови, терміни-відповідники досить часто і швидко, що передусім стосується комп'ютерної терміносистеми, отримують статус загальноживаної лексики.

Серед основних способів перекладу українською мовою комп'ютерної термінології є наступні:

- транскодування;
- калькування;
- описовий переклад.

Спосіб транскодування полягає в передачі звукової або графічної форми слова вихідної мови засобами абетки мови перекладу. Особливо часто транскодування термінів відбувається тоді, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. [5]

Лексичне калькування – це один із шляхів поповнення словника при мовних контактах, який базується на використанні іншомовної лексики у якості об'єкту перекладу, що у свою чергу виключає запозичення [6].

Під час перекладу текстів комп'ютерної тематики вживаються повні семантичні кальки (тобто кальки, де всі терміноелементи вихідної мови послівно або поморфемно передані українськими елементами): *process – handling procedure* – процедура управління процесом; *disk storage* – дискова пам'ять; *current drive* – поточний дисковод; *image recognition* – розпізнання зображення, і неповні семантичні кальки (де частина терміноелементів перекладена не українським елементом, а способом транслітерації: *cyberworld* – кіберсвіт [3].

Метод описового перекладу полягає у передачі значення слова за допомогою пояснення: *tracker* – програма для обробки аудіо-треків, *demo* – демонстраційна версія програми.

Висновки. Отже, швидкий розвиток новітніх технологій сприяв зростанню динаміки розвитку фахової мови ІТ-галузі та виникненню нової лексики, серед якої значне місце займають термінологічні одиниці.

Збагачення терміносистеми ІТ-галузі виявляється в утворенні нових термінів, тому процес перекладу фахових текстів вимагає постійної зв'язки з професійними словниками та додатковими спеціалізованими джерелами комп'ютерної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучман І. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій / І. Кучман // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – № 23. – С. 164–166.
2. Кияк Т. Р. Про засади формування сучасної української термінології // Тези доп. міжнар. наук. конф. «Пробл. української науково-технічної термінології». / Т. Р. Кияк. – Львів.: Вид-во Львів. політех. ін-ту. – 1993. – С. 13–15.
3. Пшенична Л. Англійсько-український глосарій: українські мовні засоби на позначення утямків сфери інформаційних технологій / Людмила Пшенична, Володимир Шевченко, Наталія Шишкіна // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2010. – № 676. – С. 111–116.
4. Александров В. М. Методика інтенсивного навчання інженерів професійно-орієнтованої англійської мови: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / В. М. Александров; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2009. – 20 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564с.
6. Монарцик Н. Специфіка перекладу англійських термінів галузі комп'ютерних наук / Н. Монарцик // Вісник Луганськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 10. – С. 25–32.